

Veelzijdige identiteiten dragen bij aan diversiteit, inclusie en veiligheid

Youssef Azghari*

Sociale professionals noemen vaak één specifieke groep die ze ervaren als lastig om te begrijpen, te bereiken en te helpen. Deze groep bestaat uit niet-westerse burgers die een grote diversiteit kent aan etniciteiten. Zij maken bijna 15% van de Nederlandse bevolking uit¹. Het gaat niet alleen om nieuwkomers, veelal ex-asielzoekers die recent zijn ingeburgerd, én oudkomers, die sinds lang in Nederland zijn gevestigd, maar ook om hun nazaten van de tweede en derde generatie. Ondanks alle successen valt een deel van hen negatief op in de veiligheidszorg. Zo is er een oververtegenwoordiging in de criminaliteitscijfers van mensen met een niet-westerse migratieachtergrond.² Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) lag in 2021 en 2022 het aantal verdachten van misdrijven met een niet-westerse migratieachtergrond per 10.000 inwoners ruim drie keer zo hoog als voor de autochtone Nederlanders.³ Omdat juist de problemen en incidenten de media halen, zoals de discussie over de criminaliteit onder de Marokkaanse jongemannen in Nederland⁴ en de berichtgeving rond de topcrimineel Taghi, worden de negatieve percepties over deze groep vergroot. Daarbij vallen de negatieve beelden over moslims op.⁵ Dit blijkt ook uit mijn verkenning eind 2022 en begin 2023, waarvoor ik 120 sociale professionals sprak. Zij zien hun cliënten met een niet-westerse migratieachtergrond als lastig, omdat ze niet altijd weten hoe te handelen. Het gaat om professionals binnen de domeinen zorg, welzijn, onderwijs en veiligheid. Zij worden geconfronteerd met cultuurbepaalde dilemma's. Ik noem drie voorbeelden. De schuldhulpverleners hebben te maken met moslimcliënten die het westerse ren-

* Dr. Youssef Azghari is als expert in diversiteit en Social Work docent/senior onderzoeker verbonden aan de lectoraten Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties en Jeugd, Gezin en Samenleving aan Avans Hogeschool en schrijver van recent verschenen boeken 'Boom Vaas Vis. Anders kijken opent je ogen' en 'In dialoog met mijn zoon – Over 100 jaar migratie.'

1 Centraal Bureau voor de Statistiek, *Hoeveel inwoners hebben een herkomst buiten Nederland*, 2023, geraadpleegd via www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-inwoners-hebben-een-herkomst-buiten-nederland.

2 Centraal Bureau voor de Statistiek, *Verdachten: migratieachtergrond*, 2022, geraadpleegd via [/www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/81959NED](http://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/81959NED).

3 Volgens het CBS zijn de cijfers over 2021 en 2022 voorlopig. Deze cijfers geven een onderschatting van het definitieve aantal verdachten.

4 F. Bovenkerk & T. Fokkema, 'Criminaliteit onder Marokkaanse jongemannen in Nederland: speelt regionale herkomst een rol?', *Tijdschrift voor Criminologie* 2015, 1, p. 59-83.

5 B. van Stokkom, 'Negatieve beeldvorming over moslims', *Justitiële Verkenningen* 2007, 1, p. 50-69.

tesysteem afwijzen.⁶ De reclasseringswerkers werken met ex-gedetineerden die de schuld van hun falen buiten zichzelf plaatsen en hun lot in de handen van God leggen. De leraren in het primair, voortgezet of speciaal onderwijs geven les aan kinderen die thuis met harde hand worden opgevoed.

Maar hoe zien burgers met een niet-westerse migratieachtergrond zichzelf? De wijze waarop zij zelf invulling geven aan hun identiteit heeft invloed op hun positie in Nederland en de omgang met professionals. Ter illustratie licht ik hier de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap uit. Van de Marokkaanse diaspora van zo'n 5 miljoen mensen in Europa verblijft bijna 10% in Nederland. De ruim 400.000 mensen met een Marokkaanse herkomst vallen grofweg in twee groepen uiteen. De eerste groep bestaat uit *Nederlandse Marokkanen*, bij wie het hart harder klopt voor Marokko. Zij maken maar liefst 60% uit van alle mensen van Marokkaanse herkomst en een deel van hen is in Nederland geboren.⁷ De tweede groep bestaat uit *Marokkaanse Nederlanders*, die zich meer Nederlander voelen.⁸ Deze twee groepen hebben een tegengestelde kijk op hun positie en band met Nederland.⁹ Zo benadrukken vertegenwoordigers van de eerste groep vooral hun Marokkaanse én islamitische achtergrond.¹⁰ Wat hen kenmerkt is dat ze voor het merendeel conservatief zijn, niet altijd even tolerant zijn ten aanzien van andersgelovigen of andersdenkenden, en hun omgang met autochtone Nederlanders tot een minimum beperken.¹¹ Dat is bij mensen uit de tweede groep precies omgekeerd: zij zijn voornamelijk progressief, tolerant en hebben meer omgang met Nederlanders. Deze tweede groep, waarvan een aanzienlijk deel volledig geassimileerd is, staat open voor integratie. Zij zien Marokko, behalve als land van herkomst, meer als vakantieland. Er zijn ook overeenkomsten. In beide groepen zijn velen afkomstig uit de lage sociaaleconomische klasse en komen de meesten oorspronkelijk uit het noorden van Marokko.¹² De groep die bewust afstand bewaart tot de Nederlandse cultuur, dreigt qua aantal de Marokkaanse Nederlanders die zich hier wel thuis voelen te overvleugelen. Er zijn verschillende signalen die daarop duiden. Zo zien we recent dat topsporters van Marokkaanse origine, die in Nederland geboren en opgeleid zijn, bewust kiezen om te spelen voor de Marokkaanse vlag. Ook zien we onder jonge moslima's dat ze zich vaker aanpassen aan de conservatieve lokroep en een hoofddoek dragen.

- 6 AFM, *Nederlanders met een migratieachtergrond. Een verkenning naar de mate van financiële kwetsbaarheid en de relatie met financiële dienstverlening*, geraadpleegd via www.afm.nl/nl-nl/sector/actueel/2021/december/verkenning-kwetsbaarheid-nederlanders-migratieachtergrond.
- 7 Centraal Bureau voor de Statistiek, *CBS introduceert nieuwe indeling*, geraadpleegd via www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/07/cbs-introduceert-nieuwe-indeling-bevolking-naar-herkomst.
- 8 Y. Azghari, E. Hooghiemstra & F.J.R. van de Vijver, 'The Historical and Social-Cultural Context of Acculturation of Moroccan-Dutch', *Online Readings in Psychology and Culture* 2017b, 1.
- 9 Y. Azghari, F.J.R. van de Vijver & E. Hooghiemstra, 'Identity as a key factor in the acculturation of young Moroccan-Dutch adults', *Journal of Psychology in Africa* 2017a, 27.
- 10 A. Bouabid, 'Sociale boulimia en "de Marokkaan van hier": de invloed van insluiting en uitsluiting op sociale identiteit en thuisgevoel van "Marokkanen" in Nederland', *Tijdschrift Sociologie* 2022, 3, p. 1-29, doi.org/10.38139/TS.2022.01.
- 11 P.M. de Graaf e.a., 'Sociaal-culturele verschillen tussen Turken, Marokkanen en autochtonen: eerste resultaten van de Nederlandse LevensLoop Studie (NELLS)', *Bevolkingstrends* 2010, 4, p. 61-70.
- 12 C.M. Fokkema & C.N. Harmsen, 'Herkomst en vestiging van de eerste generatie Marokkanen', *Demos: bulletin over bevolking en samenleving* 2009, 5, p. 1-4.

Daarmee benadrukken zij hun moslimidentiteit. Dat staat weer haaks op ontwikkelingen elders in moslimlanden, zoals in Iran, waar vrouwen hun leven riskeren door de hoofddoek juist niet te dragen. Dit leidt tot twee prangende vragen. Hoe thuis voelt de eerste groep zich in Nederland en hoe inclusief is Nederland voor jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond? Het gevaar is dat ze bij een overdreven identificatie met het land van herkomst, nadruk op hun islamitische geloof en te weinig binding met het seculiere Nederland zich vervreemden van de meeste Nederlanders.¹³

Wat kunnen sociale professionals en Nederlanders met een Marokkaanse achtergrond doen om het tij te keren? Voordat mogelijke oplossingsrichtingen aan bod komen, moeten we drie uitdagingen adresseren. Ten eerste is er werk aan de winkel als het gaat om het bevorderen van kansengelijkheid voor alle jongeren in Europa. Ten tweede, zolang het institutioneel racisme en de angst voor en het negatieve beeld over de islam¹⁴ niet beteugeld worden, zullen ook de komende generaties met Marokkaanse wortels zich meer Marokkaans voelen. Een hardnekkig deel van hen zorgt voor problemen en overlast, ook in contact met professionals in de veiligheidszorg. We moeten niet vergeten dat de generaties die hier zijn opgegroeid obstakels tegenkomen, zoals discriminatie op de arbeidsmarkt. Zelf zijn ze slecht op de hoogte van de geschiedenis van de eigen culturele achtergronden. Het gevolg is dat ze een verwrongen zelfbeeld ontwikkelen en bijdragen aan zelf-exclusie. Ze hebben onvoldoende kennis van het migratieverhaal van hun grootouders. Het zou goed zijn om op scholen meer aandacht te hebben voor de vraag waarom hun grootouders ooit zijn geëmigreerd. Dat was destijds omdat ze in Marokko geen toekomst zagen voor hun (klein)kinderen. Ten derde, een overdreven identificatie met Marokko en nadruk op de islam leiden tot homogenisering van de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap.¹⁵ Als het gaat om identiteit is er meer diversiteit onder de Nederlanders dan onder de Nederlandse Marokkanen. Hoe paradoxaal ook: het succes in Qatar eind 2022 van het Marokkaanse elftal met 'onze' Nederlandse voetballers, zoals Amrabat en Ziyech, heeft positief bijgedragen aan verruiming van deze eenzijdige beeldvorming. Plots ontdekken Marokkanen overal dat ze ook onderdeel zijn van een grotere mix aan rijke identiteiten, zoals de Europese, Afrikaanse, Arabische en Amazigh-culturen. Een vernauwde identiteit leidt namelijk tot culturele verschraling en isolatie. Dat is slecht voor hun integratie, emancipatie en participatie in de Nederlandse samenleving.

Om de handelingsverlegenheid onder professionals en zelf-exclusie onder niet-westerse burgers, zoals onder de Nederlandse Marokkanen, te bestrijden zijn twee acties dringend nodig. Laten we starten met de beelden die Nederlandse professionals hebben over de niet-westerse burgers. Daarnaast is het nodig dat we de knelpunten in het sociale veiligheidsdomein openhartig met elkaar bespreken. Wederkerigheid is daarbij van groot belang. Een succesvolle communicatie en inte-

13 Azghari 2017a.

14 L. Adelman & M. Verkuyten, 'Prejudice and the acceptance of Muslim minority practices', *Social Psychology* 2020, 1, p. 1-16, doi.org/10.1027/1864-9335/a000380.

15 Y. Azghari, E. Hooghiemstra & F.J.R. van de Vijver, 'Young Moroccan-Dutch: Thinking in Dutch, Feeling Moroccan', *Journal of Muslim Minority Affairs* 201, 35, p. 280-295.

gratie komen van twee kanten. Het vereist lef bij sociale professionals om wat zij lastig vinden aan werken met Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond op een constructieve manier te bespreken met collega's tijdens intervisies én met hun cliënten. Daarnaast is verdieping nodig van hun interculturele competenties. Ook getuigt het van moed als meer niet-westerse burgers vaker over hun schaamte, trots of passiviteit heen stappen en taboes die hun participatie of emancipatie hinderen op een niet-polariserende wijze aan de kaak te stellen. Zo zorgen we er samen voor dat we met trots overal in Nederland diversiteit, inclusie en veiligheid bevorderen.